

Noms/Cognoms	Amparo Coscollá (infermera) i Ana Costa (metgessa)
Títol	<i>Amparo Coscollá i Ana Costa, la salut integral i el Centre de Salut</i>
Categories	salut, dona, inundacions, malalties
Data i lloc de l'entrevista	Dilluns 11 de juliol de 2022, al Centre de Salut
Equip entrevistador	Etnopèdia (Nelo Vilar, Laura Yustas)
Enllaç	https://youtu.be/vx4XNrEWnsY
Extracte	https://youtu.be/Zjy9LL1JYVo

En esta entrevista xarrem amb Amparo Coscollá (infermera) i amb Ana Costa (metgessa); les dos tenen una gran experiència treballant al barri i implicant-se en la lluita per la salut. El seu punt de vista no és –ni té per què ser– el de l'Associació de VV.VV. i precisament per això enriqueix el relat i ajuda a comprendre la lluita amb més profunditat.

Natzaretpèdia té altres dos publicacions dedicades a la lluita per la salut ([dècada de 1976-1985](#) i [dècada de 1986-1995](#)) i molt prompte en tindrà altres tantes, perquè volem explicar les lluites del barri des dels inicis fins al dia de hui. Al llarg de les dècades, ha hagut diverses formes d'organització com la Comissió de Salut i l'actual Consell de Salut, i és important que el procés, l'esforç i el caràcter imprescindible de la lluita col·lectiva siga visible i accessible. La nostra història no s'ha d'oblidar.

D'altra banda, tot i haver aconseguit moltes millores, sempre queda treball per fer. Per això mateix, cal dir, tot i que no estiga inclòs en l'entrevista per falta de temps, que la participació de professionals com els del Centre de Salut i la seua plena capacitat per a dedicar hores a la participació i a la implicació en el barri precisa d'un pressupost públic que ara mateix no tenim. El treball fet per Amparo, per Ana i per la resta de professionals que s'han bolcat en el nostre barri, dedicant incomptables hores fora del seu horari laboral, és admirable i l'agraïment és innegable. Així i tot, la salut integral del barri és el nostre dret i no pot dependre de la bona voluntat dels professionals. La salut integral s'ha de garantir i s'ha de finançar.

Nota: Al final d'este document trobareu algunes fotos del personal i les instal·lacions del Centre de Salut del carrer del Parc

Sinopsi

Entrevistem a Amparo Coscollá i a Ana Costa, dos professionals de la salut familiar i comunitària (infermera i metgessa, respectivament) que han posat passió i moltíssimes hores

en la millora de la salut integral del barri. Com en les altres publicacions sobre salut, parlem de *salut integral*, perquè esta perspectiva ampla va molt més enllà de l'assistencialisme o de la consulta. Amparo i Ana ens parlen de programes educatius, de processos de participació innovadors realitzats amb l'Associació primer i després també amb Nazaret Unido i amb l'associació de jubilats. Ens parlen del seu treball amb una emoció contagiosa, de com ha canviat el barri i de fins a quin punt el fet d'estar tan mobilitzats i haver tingut que lluitar tant ha fet que Nazaret siga un barri diferent dels altres.

Transcripció

No sé, si no vos importa... que vos presentàreu un poquet, que digueu com vos diuen i què fèieu ací, encara que tu ja estàs jubilada.

Ana Costa.— Sí, ja estic [risses]. Escomence oficialment demà. Avui és el últim dia, però estic ara... uns dies que em quedaven me'ls he pres, o siga que no estic oficialment. Sí que estic, però de veritat no estic [risses].

Bueno, tu eres Ana Costa, ens havien parlat de tu, i tu eres metgessa.

Ana Costa.— Sí, sí.

Però eres metge... des de molt arrere. No sé si ens pots dir quan vas arribar tu...

Ana Costa.— A Nazaret? Pues en el concurs-oposició... era el segon, crec. El segon que es celebrava de centres de salut. En el primer jo estava en Castelló, vaig estar quatre anys en Castelló i vaig vindre ací en el segon concurs d'esto, de centres de salut. Abans de centres de salut eren ambulatoris, que molta gent continua parlant d'ambulatoris. Fora del barri, ací en el barri és més raro, eh?, però fora de barri... I els ambulatoris eren de dues hores en comptes dels centres de salut que és una jornada laboral completa. Pues bé. Vaig arribar en ixe moment i Empar va vindre en l'oposició següent.

Amparo Coscollá.— En la tercera.

Açò va ser centre de salut a l'any 87 aproximadament.

Ana Costa.— Sí, 87.

Amparo Coscollá.— Desembre del 87.

Ana Costa.— 87.

Amparo Coscollá.— Se va escomençar.

I tu estaves ací ja en ixe moment.

Ana Costa.— Jo estava... vaig arribar en el 87.

Amparo Coscollá.— Arribaren tots nous menos Amparo Albert, l'enfermera ixa...

Ana Costa.— La foto ixa. Ixa que...

Lo que mos contàveu abans, sí. Tu eres Amparo...

Amparo Coscollá.— Jo sóc Amparo Coscollá i jo vaig arribar en la tercera oposició, en el número 19, eh?, 19 [risses], en febrero de 1989.

Bueno, molt veteranes. Volíem preguntar-vos un poquet què vos vàreu trobar...

Amparo Coscollá.— Però además, perdona, estava pensant-lo l'altre dia, que n'hi han companys que escomençaren quan nosaltres, però han passat uns anys fora fent coses... administratius... en Conselleria i tal, però és que nosaltres dos no ens hem anat...

Ana Costa.— ... no ens hem marxat.

Amparo Coscollá.– En ningún moment. Ací, ací, a peu de canyó.

Mosatros que estem historiant un poquet el barri, els últims 50 anys, bueno, el que ens hem trobat ací és dantesc absolutament. No sé com ho heu viscut vosaltres. Què vos vau trobar a tots els nivells: a nivell higiènic lo que estem veient són coses boges, com inundacions, però inundacions també del centre de salut, malalties absurdes en aquell moment com el tifus o l'hepatitis... més que en altres llocs. Això és lo que estem veient.

Ana Costa.– Tifus en concret jo no...¹

Amparo Coscollá.– A vore, jo és que lo que ressaltaria més del barri sempre, perquè després te vas... no t'acostumes... són problemes socials.

Ana Costa.– No, però mos està preguntant de malalties.

Amparo Coscollá.– Bueno, però un problema social crea una malaltia, Ana. Més que patologia, no? O no?

Ana Costa.– Problemes socials més que patologia? No. A vore, és important. Sí, hi han molts problemes socials perquè el barri és un barri pobre, però en malalties... hi ha molta patologia, molta molta patologia, però en gent més jove que en altres barri que el treball que ne tenen és un treball menos castigador que el que se pot tindre quan estàs en...

Amparo Coscollá.– Ixes són patologies que estan molt relacionades amb problemes socials, no Ana? ¿No lo ves así, que en otro barrio...?

Ana Costa.– A vore, si el nivell d'educació per eixemple se considera un problema social... o siga, la gent universitària quan vaig arribar al barri era molt poca i ara hi ha més gent, però també molt poca. El no tindre estudis superiors pues supose jo que condiciona el tipus de treball al que pots optar, però si exactament problema... jo problema psicosocial no entenc ixe tipus de coses, que siga un problema psicosocial. Més bé un problema psicosocial és: famílies desestructurades, la taxa de paro... no el tindre un treball determinat sinó el...

Amparo Coscollá.– El estat de la vivienda... és que com du... vàrios factors com du la malaltia [5 min.], per eixemple en una casa amb pocs recursos econòmics pel tipus de treball la vivienda és una vivienda... amb molt d'acinamiento, que no tenia aigua potable, el índice d'analfabetisme quan jo vaig aplegar era altíssim. Altíssim. Lo que passa és que després ahí en el Centre Social escomençaren a fer educació d'analfabetisme, alfabetitzar a les dones sobretot. Però al principi explicar una medicació o una activitat que tenia que fer costava moltíssim, perquè no ho podies donar per escrit, tenia que ser tot dibuixos. Per exemple, pa prendre una medicació, feies la lluna per la nit, el sol pa que se la prenga per lo matí.

Clar. Sí, perquè lo que estem veient és que...

Amparo Coscollá.– N'hi havia moltíssim...

... molts edificis... hi havia moltes cases que s'abastien de pous encara...

Amparo Coscollá.– Sí.

¹ Tot i que en alguna documentació de la publicació [La lluita per la salut integral: primera dècada \(1976-1985\)](#) es parla de "tifus", revisant els textos hem trobat que els metges que parlen d'esta problemàtica diuen "febra tifoide" i no "tifus". Tot i la semblança dels noms, són dos malalties que no tenen res a vore l'una amb l'altra. La febra tifoide –també poc comuna en països "desenvolupats"– es produïda per un bacteri, la *Salmonella typhi* i altres espècies de *Salmonella*. En canvi, el tifus el provoquen uns paràsits, *rickètsies*.

De tota manera, els casos de febres tifoides denunciats al barri –per la seua relació amb l'aigua contaminada i la falta de neteja del Túria– són de finals del anys 70 i principis dels 80, un moment en què les nostres entrevistades encara no havien arribat al barri.

Sense aigua correnta... Perquè el clavegueram va tardar en arribar. Mos preguntàvem això de quina manera se viuria des d'un centre de salut perquè clar, això d'alguna manera passaria... infeccions i...

Amparo Coscollá.– Pues a vore, jo on més problema he tingut, tal vegà perquè mos tocava anar a mosatros, va ser el bloque de "Katanga". El bloque de Katanga és uno que n'hi ha només escomença... que hasta fa poc era [aigua] de pou i no fa tants anys. I ahí sí que a lo millor escomençava uno amb diarrea i seguia, seguia...

Ana Costa.– Las Casitas de Papel eran també.

Amparo Coscollá.– Les Casetes de Papel bueno...

Clar, tota la marginació que hi havia també l'hauríeu de viure vosaltres d'alguna manera.

Amparo Coscollá.– [so d'afirmació].

A més a més, tot lo que se queixava el barri de la indústria, indústria contaminant... Arlesa i companyia.

Amparo Coscollá.– Sí, lo que passa és que jo pense que pa lo que contaminava –perquè jo me'n recorde d'eixir amb els ulls fatal– i era de la... pense que no varen fer prou pressió però comprenc, perquè n'hi havia prou gent treballant del barri. Bueno, és una opinió meua.

Ana Costa.– Sí que se menejaren, eh? No sé, jo tampoc no he seguit molt el tema, però se menejaren².

Amparo Coscollá.– Sí, clar que se menejaren, però...

Ana Costa.– I es va fer... es va dissenyar un estudi des de l'Escola d'Infermeria, des de la facultat, que jo vaig participar també, per a vore si es podia relacionar el moment de descàrrega de material per a la fàbrica amb descompensacions respiratòries, però no se va trobar relació. No, no. Se varen fer coses, lo que passa és que per exemple este estudi que hauria sigut molt...

Amparo Coscollá.– El definitiu de...

Ana Costa.– Clar.

Amparo Coscollá.– ... algo de pes.

Ana Costa.– Clar, no va demostrar que hi haguera més descompensacions respiratòries en el barri... en els moments de descàrrega. I es va dissenyar ixte estudi perquè en el port de Catalunya... en Barcelona me pareix que era, hi havia un estudi semblant a ixte, paregut. Que trobaren, sí, relació, però ací no, en esta... Jo crec que sí que feren coses. Saps, que a lo millor entonces no mos enteràvem.

Amparo Coscollá.– Ja.

Ana Costa.– A l'estudi este, per exemple, no se li va donar difusió perquè com no va ser útil per al propòsit. Amb Toni Merelles, professors d'enfermeria de la facultat.

I amb temes de marginalitat... no sé si això portava... vos arribaven problemes de drogoaddiccions o d'alcoholisme...

Ana Costa.– Sí, clar, sí que arribaven.

² La documentació sobre la lluita constant pel trasllat d'Arlesa-Aceprosa es pot consultar en les publicacions relacionades amb la salut del barri: [La lluita per la salut integral: primera dècada \(1976-1985\)](#) i posteriors. I pròximament dedicarem una publicació específica a este tema [comentari del dijous 14 de juliol de 2022, podeu consultar totes les publicacions sobre el barri a www.natzaretpedia.com].

Amparo Coscollá.– Arribaven i arriben.

Ana Costa.– Sí, açò continua.

Amparo Coscollá.– Això és...

Ana Costa.– Sí.

I en el tema de la immigració no sé...

Ana Costa.– Hi havia molta menos, ara hi ha més immigrants en el barri.

Amparo Coscollá.– Quan escomençarem no n'hi havia pràcticament. No n'hi havia, l'única marginació era la dels països i els gitanos, els gitanets, però després escomençà el moviment d'immigració i n'hi han problemes. O siga, n'hi han problemes perquè jo sí que he sentit dir moltes vegades "és que a les tres de la matinà ahí en Aras de Alpuente"... N'hi ha. A banda de que... també dones de prostitució d'altres països en uns pisos molt menuts, en els quals... **[10 min.]** bueno, van passant, lo de las camas calientes... se giten...

I la gent immigrant arriba ací sense problemes?

Ana Costa.– Jo crec que sí.

Amparo Coscollá.– Arriben.

Ana Costa.– Sense problemes.

Amparo Coscollá.– Arriben. Després està també... per exemple a nivell de Planificació Familiar – te dic des de fa... no "antes", t'estic contant des de fa sis o huit anys– n'hi ha un programa que es diu MIHSALUD [*Mujeres, Infancia y Hombres construyendo Salud*] que este programa s'encarrega de fer agents de salut. Entonces els agents de salut van... en els parcs, en els mercats, en puestos a on s'ajunta la gent, per a donar informació de recursos sanitaris del barri. Entonces per exemple la persona... el ginecòleg d'ací va escomençar perquè s'ho demanàrem i tal, a participar en el programa i sí que té com si fora una agenda a banda per donar-li prioritat a les dones: d'anticoncepció, de... que costa de convèncer-les, eh?, que és difícil. Però clar, com són d'igual a igual ho tenen més fàcil que nosaltres.

Què bé, què interessant.

Ana Costa.– El MIHSALUD la iniciativa no és de la facultat.

Amparo Coscollá.– No, de Salut Pública. Escomençarem amb Salut Pública i vàrem ser la Malvarrosa i nosaltres els primers. I després se va ampliar i ara ja tenim molts barris. I al Cabanyal, en el Cabanyal treballem moltíssim.

També lo que nos va sorprendre és que el Centre de Salut estàveu molt preparats, ací estàveu fent coses que pareixien pioneres.

Amparo Coscollá.– Sí.

Açò és molt potent. No sé si podríeu contar-nos un poc com va arribar açò.

Amparo Coscollá.– Sí. Sí, pues jo crec que va ser perquè la gent que se presentàrem a l'oposició és lo que volíem. O sea, no volíem tindre una plaça en propietat, perquè la veritat és que érem tots prou jòvens.

Ana Costa.– Més o menys de la mateixa generació.

Amparo Coscollá.– Jo quan me vaig preparar l'oposició...

Ana Costa.– Atenció Integral. Atenció Integral.

Amparo Coscollá.– ... per exemple jo llegia... lo de [Salud para todos en el año 2000](#), lo d'Alma-Ata i jo ho llegia i deia: per favor! La infermera té una autonomia! Per favor: la infermera té una

consulta! Anem pel carrer, anem amb els col·les! O siga, va ser algo... pa mi va ser impactant. I clar, quan arribí ací i vaig vore lo que se feia, perquè escomençaren molt prompte a fer-ho, aunque no tingueren espai, l'espai era Serveis Socials, que mos deixaven el lloc, i se feia Educació per a la Salut! Jo deia, açò és lo que he llegit jo en els llibres pa l'oposició! [risses]. Entonces anàvem tots...

Ana Costa.– Motivats.

Amparo Coscollá.– Súper motivats, però motivats a tope. O siga, fora d'horari laboral, caps de setmana... lo que tocara, dona igual. I és perquè teníem molta il·lusió.

Ana Costa.– I la gent del barri va respondre també.

Amparo Coscollá.– Bueno.

Ana Costa.– La gent del barri, perquè...

Amparo Coscollá.– Un barri súper cañero. Però cañero... I de fet tenen uns recursos pa la població que n'hi ha... que no ho tenen... Perquè s'han menejat, s'han menejat un muntó. O sea, la biblioteca... tenen una biblioteca... pa set-mil habitants que són...

Ana Costa.– No, més de set-mil. Set-mil ja? Eren nou-mil, eh?

Amparo Coscollá.– Set-mil i algo són. Que és igual, que se casen, se'n van fora però continuen. Per exemple mosatros... no són set-mil, perquè se casen però ells continuen venint ací al centro. Sí.

Ana Costa.– Alguns sí, alguns sí.

Amparo Coscollá.– És que n'hi hagué una temporada que no n'hi havia vivientes. Entonces la gent de barri creixia, se feia major i volia quedar-se però no n'hi havia. Entonces se tenien que anar a l'avinguda del Port, a Islas Canarias... però és igual, ells continuen tenint el metge ací. I tenen fills i continuen estant en Pediatria [risses].

Podríeu contar ixos projectes tan interessants? Per exemple col·laboràveu en l'escola, no? [15 min.]

Amparo Coscollá.– Ui, sí, jo he disfrutat com una enana. He disfrutat com una enana. Havem fet moltíssim, però moltíssim. Mira, fèiem obres de teatro.

Ostras! Mare meua!

Amparo Coscollá.– Sí, sí. Fèiem les obres de teatro per a les escoles menudes. Era la de... San Francisco de Paula es dia?

Ana Costa.– Sí.

Amparo Coscollá.– Esta que era de las monjitas... que estaban todos los nenes...

Ana Costa.– Sí, però en obres de teatro jo... els metges ahí no hem estat.

Amparo Coscollá.– No, era enfermeria.

Ana Costa.– En xarrades d'Educació per a la Salut sí, però en lo atre no.

Amparo Coscollá.– És que Educació per a la Salut en el col·le pràcticament... o en el barri, ho feia enfermeria perquè clar, era una de les tasques nostres. I fèiem obretes de teatro, per exemple amb els estudiants d'enfermeria pa ajudar-mos, perquè necessitàvem molts personatges, vale?, i férem moltes, férem... una que estigué genial filmant-nos... de cels. De cels quan naixia un nene xiconino la pauta, que anava a nàixer uno, en el atre... què és lo que tenien que fer pa que fora benvingut i tal. Sí, les rabiets... com controlar les rabiets del nene... Bueno, vaig disfrutar moltíssim. Después anàvem a donar Educació per a la Salut, a mi me tocava Santa Magdalena Sofía, perquè cada enfermera tenia un col·le. Vale? I bueno,

anàvem a donar, pues cada mes era un curs i temes d'alimentació, d'higiene, de sexualitat... de cuidados, vamos. Era de cuidados, eh?, mosatros no se clavem... I allí arribàrem, o siga va ser tan gran l'èxit que arribàrem a muntar una consulta d'enfermeria. I anàvem una volta per setmana, una horeta o horeta i mitja per als xicons que tenien problemes o "és que vull perdre pes" o "és que no m'ha quedat clar lo que diguéreu en aquell moment"... però al final la tancàrem. Sí, perquè n'hi havia una cua... que mos digueren que no podia ser, claro. Que molts ixien... Féiem lo dels buches del fluor. Anàvem a fer els buches de fluor.

Ana Costa.– És que ara hi ha odontopediatra, però abans no n'hi havia.

Amparo Coscollá.– Què va, en aquell entones... Després anàvem a vacunar als col·les. Vacunàvem als nanos en el col·le, el nene no venia ací. Anàvem mosatros.

Què bonic.

Amparo Coscollá.– Sí. I això va ser, bueno, después fèiem educació en Projecte Mare tamé, de alimentació. Que me'n recorde que la última que jo vaig fer va ser molt bonica. Molt bonica perquè està clar que les classes magistrals no servixen pa res. I entones com hi havia un muntó de... que ja n'hi havia immigració de nacionalitats, el treball va ser amb un rotafòlio d'estos de paper... que cada ú fera una recepta i explicades, però econòmica, eh? O sea, la premisa era poquets diners. I entones explicaven una recepta típica de elles, d'ixe país, i com se feia. Sí, estigué... bueno, a mi me va agradar. I bueno, después una atra cosa que va ser super interessant, però interessant, que encà queda después de vint-i-u o vint-i-dos anys que escomençàrem, va ser una enfermera que li diuen Bea i jo, vàrem montar uns tallers de cuidados. Entones, cada dia parlàvem d'un tema: de la son, d'alimentació, de la pressa de medicació... cada dia d'una cosa. I després la última hora era de gimnàsia. Fèiem gimnàsia – mos deixaren el lloc, claro, en Serveis Socials– i después relaxació. Fèiem un grupo i ho deixàvem autònomo amb un líder del grupo. I agarràvem atre i el passàvem, agarràrem atre i el passàvem. I se van juntar mogolló de gent. Què passa, que la gent no admitia molt al líder del grupo. Entones contractaren una monitora: no els va agradar. I és segur que si algú ho veu se'n recordarà, perquè n'hi hagué una moguda d'ells en el barri que al final conseguiren una monitora que encà continua, eh? **[20 min.]** O siga, jo tinc gent de 89 anys que escomençaren al principi, quan nosatros, i encà continua ixe grup. Ixes són de les coses que me marcà molt. I és que disfrutava molt.

Home, per lo que contes...

Amparo Coscollá.– És que entones no se duia lo de fer la gimnàsia... fora d'un gimnàsio... Perquè ara està lo de "ir a andar", però fa vint-i-dos anys això era... inimaginable. I bueno, més coses, i tallers ací d'educació per a ja patologia... de cor, de diabetes, de hipertensió...

Què maravilla.

Amparo Coscollá.– Bueno, no sé, después lo de... Bueno, Ana, sigue tú.

Ana Costa.– No, si está bien todo lo que cuentas.

Amparo Coscollá.– A mí que no me gusta hablar [risses]. No paro. Pues comenta lo del estudio este que hicimos de los coloquios de la vivienda... que íbamos por las casas... y del diagnóstico de salud de Natzaret, que eso lo empezasteis vosotros. Cuando yo vine ya se estaba haciendo. O sea, quan arribaren els centres d'atenció primària a un barri a treballar, lo primer que n'hi havia que fer –i que n'hi ha que fer– és un diagnòstic de salut del poble. Claro, perquè segons ixes necessitats te plantees les actuacions que tens que fer. I entones quan jo arribí ja s'estava fent el diagnòstic.

Ana Costa.– Però no, el diagnòstic. El diagnòstic... no. L'havia fet... o si no l'havia fet completament –que no me'n recorde– estava acabant-se, l'Escola d'Enfermeria en la universitat.

Amparo Coscollá.– Amb Marco Marchioni, no?

Ana Costa.– No. Marco Marchioni va vindre després, que és a on se varen fer els col·loquis estos de la dona en el barri.

Amparo Coscollá.– Sí, ahí jo estigui ja.

Ana Costa.– El diagnòstic... abans d'incorporar-me al centre, jo vaig passar un dia, quan encara no estava treballant ací però ja sabia que havia tret la plaça, vaig passar a parlar amb l'Associació de Veïns. Existia una, després existiren dos³. Al cap d'anys se va formar una altra associació i ara hi han dos. Vaig passar a l'Associació de Veïns, a la de jubilats, que estaven en el edifici en la planta baixa, vaig parlar amb la parròquia del barri i vaig anar a la universitat, a Salut Pública de la universitat. Perquè veïns d'ací me digueren que havien contactat amb ellos la gent d'Enfermeria de la universitat. A la universitat per a vore què és lo que tenien i em donaren tot lo que tenien... i crec que ja estava acabat. No me'n recorde bé, eh?, però crec que ja estava acabat. I si no estava acabat faltava poc. Lo que després... jo vaig col·laborar amb atres investigacions que feren ells. Ana Sánchez i Toni Morelles.

Amparo Coscollá.– L'Escola d'Enfermeria del Clínic.

Això és lo que hem vist, que estava vinculat.

Amparo Coscollá.– Sí, perquè els xicons d'allí venien ací a formar-se.

Ana Costa.– Ana Sánchez era la professora titular en ixé moment i Toni Merelles, que és professor titular fa anys ja, va vindre ací a fer pràctiques com a estudiant [risses]. I després va continuar en la universitat.

Amparo Coscollá.– En l'Escola.

Ana Costa.– I es va quedar com a professor titular al final. I Ana i el equip de Ana ja havien fet el diagnòstic.

Amparo Coscollá.– Ja l'havien acabat quan arribàreu?

Ana Costa.– Sí. I si no l'havien acabat estava quasi. I em donaren tota la informació ellos. Aleshores lo únic que a partir d'ixa informació, lo que entenia jo que hi havia que fer era posar en pràctica algunes coses i per això, al principi que només hi havia una enfermera, els primers cursos de formació en els col·les, els donàrem els metges, hasta que se va ampliar el cupo de... Estava assoles Amparo o Amparo i una atra?

Amparo Coscollá.– Estava Amparo... jo quan arribí ja estava i feia un any.

Ana Costa.– No, però... o era ella assoles? O ella i una atra. Crec que era assoles. I en les institucions del barri vaig prendre contacte per a dir-lis açò, que preteníem fer una atenció sanitària que només... més amplia, no assistència, no solucionar assoles els problemes sinó tindre una visió més del barri, de conjunt. Per això, perquè ho sapigueran, que podien comptar amb mosatros i que mosatros pensàvem que a la llarga podríem comptar amb ellos [25 min.]. I lo de Marco Marchioni⁴ va vindre després, que no va ser iniciativa del centre de salut. Lo que mosatros mos implicàrem.

Amparo Coscollá.– De l'Escola.

³ Es referix a *Nazaret Unido*.

⁴ El procés participatiu que es va fer amb Marco Marchioni es compartix amb el barri de diverses maneres: col·loquis, com diuen Ana i Amparo; i també el llibre *La mujer en el barrio de Nazaret* (1992), que es pot llegir i descarregar a Natzaretpèdia fent clic sobre l'enllaç del títol.

Ana Costa.– Va ser de l'Escola d'Enfermeria o de l'Associació. Pot ser de l'Escola. Pot ser de l'Escola, però no estic segura si va ser l'Associació o l'Escola. Però com que ja nos coordinàvem tots...

Amparo Coscollá.– Ahí jo ja estava.

Ana Costa.– Això va ser lo del llibre de la dona [[La mujer en el barrio de Nazaret](#) (1992)].

Amparo Coscollá.– I después tamé escomençarem a fer lo de les comissions de salut. Dins de l'associació n'hi havia vàries comissions: comissió de Urbanisme, comissió de... i entonces una d'Educació... i entonces una d'elles era de Salut. Entonces se reuníem... al principi amb l'Associació i vàrios veïns i después ja vingueren les dos.

Vosaltres viviu en Natzaret?

Amparo Coscollá.– No.

Ana Costa.– Vivim? No. En València sí.

Però coneixereu a tot el món, perquè vos hem ensenyat fotos i enseguida coneixeu a tots.

Ana Costa.– Clar, és que portem ací molts anys i són set hores diàries.

Amparo Coscollá.– I a més que, saps què passa?, que la gent d'ací no té un seguro privado, i entonces tots passen per ací. N'hi han atres barris, per eixemple la zona de Xile, d'Aragó... que tenen segurs privats i van al segur privat. Però ací tots passen per ací. ¡Bueno! Y me estoy acordando ahora, Ana, de lo del buzoneo éste que hicimos para ver qué se hacía con el cuartel. Ay, això va estar preciós tamé [risses].

Ana Costa.– No me'n recorde...

Amparo Coscollá.– Sí, a vore, se reuníem un o dos miembros de cada... pues estava farmacèutica, del mercat, dels col·legis n'hi havia uno de cada... en la parròquia que n'hi havia entonces un capellà que era una canya... era super... però lluitador a tope; nosaltres... o sea, del barri, vale? Què podíem fer amb el solar, què volíem que feren amb el solar...

Ana Costa.– Ah, ja sé lo que dius. Volíem un centre nou mosatros.

Amparo Coscollá.– No, però era lo que volien, hi havia més gent.

Ana Costa.– Els veïns mos dien "és que no hi ha...", en l'administració mos dien que no hi havia espai i els veïns mos dien "és que no hi ha, és que no sabem a on se podrien clavar".

Amparo Coscollá.– I al final lo que vàrem decidir va ser posar buzones informant a la població i que cada uno dels habitats de Natzaret posara ahí lo que li agradaria.

Mare meua.

Amparo Coscollá.– Uno posava una residència perquè és que... uno era... a vore, n'hi havien vàries opcions: uns volien una residència, altres un centro de dia –de persones majors–, un altre un parque –un parque pa dur als nenes–... Cada ú posà. I al final se va pintar el mural i ahí està.

Què maravilla. És un treball de militància que excedix el treball en el centre de salut, en la consulta...

Amparo Coscollá.– És comunitària. És enfermeria comunitària.

Absolutament. Què bonic, mare meua.

Amparo Coscollá.– Això va ser molt gratificant tamé.

El carrer està dedicat a Fernando Moráis. Per què se li va dedicar un carrer, per què se parla d'este home?

Amparo Coscollá.– Perquè treballava molt en el barri.

Ana Costa.– Ha deixat una memòria. A vore, l'associació –que jo crec que està vigent encara–, l'associació de dones del barri, ixa, ell va ser el promotor i la va liderar fins a que elles ja funcionaven, se sentien segures... Hi hauria que parlar amb les dones d'eixa associació perquè elles...

Interessantíssim.

Ana Costa.– Sí. Fernando... escomençarem tres metges: Sanfèlix –que va ser el coordinador els tres primers anys o quatre... Sanfèlix, Fernando i jo. Escomençarem. Després ja vingué Víctor i Empar i poc a poc a creixcut, no?, però els tres primers anys estiguérem soles nosaltres i una enfermera. Fernando tenia molta sensibilitat con respecte al barri, una visió integral de la malaltia, no? **[30 min.]** En quant els veïns demanaven alguna cosa nostra, ell s'oferia a participar. La idea meua era més Educació per a la Salut, que per això vaig escomençar a lo de les xarrades en escoles i a prendre contacte amb les escoles i tal. I bé. Jo donava xarrades en les escoles –fora d'horari de treball perquè...– Jo donava les xarrades, però Fernando, que també col·laborava en això, se va oferir per a no treballar amb els xiquets, sinó amb els pares. La iniciativa d'ell va ser convocar per l'esprà a pares per a treballar temes relacionats amb la salut dels xiquets. I açò es va abandonar, va durar poc, era una iniciativa molt interessant. En l'escola dels meus fills ho feien açò. I ell va dir, pues jo ací. I es va abandonar perquè les dos escoles públiques no volien quedar-se fora de l'horari laboral i les dos concertades sí que se quedaven a parlar, però els pares no venien, casi no venien pares. I es va abandonar.

Amparo Coscollá.– És que és complicat.

Ana Costa.– Molt prompte. Fernando va donar tota su persona per a un projecte de salut integral en el barri i quan lo de Marco Marchioni, que ja era jo la coordinadora quan va vindre Marco Marchioni... I cada volta teníem més implicació en el barri amb activitats... pues quan jo vaig assumir la coordinació Fernando va ser el únic que es va quedar en projectes de barri. En l'educació, en projectes del col·lectiu, de salut, de prevenció i salut comunitària. I enfermeria es va dedicar més a les activitats estes d'educació per a la salut i era voluntari que vingueren o no a les reunions, però a totes les reunions de projectes de coordinació del centre de salut i el barri iba Fernando. Y a algunas iba yo como coordinadora. Ell era el que estava implicat en tot. I per això que va deixar molta memòria en el barri. Va ser l'associació de veïns, no esta sinó la que se va fundar després [Nazaret Unido], la que va manejar les coses per a que el centre de salut este quan s'inagurara tinguera el nom de Fernando Moráis. Les digueren en la Conselleria que no, que no. I el argument que les donaren és que els centres no tenien noms de persones, i com que sí que hi han centres que ne tenen nom de persones: Salvador Pau, Salvador Allende... Varen dir "sí que hi ha centres" i les digueren "és el carrer, el carrer es diu así i el centre s'ha posat... el nom del carrer s'ha posat al centre". Aleshores varen anar a l'ajuntament per a pressionar per a que se diguera el carrer este. I s'ha quedat. Esta és l'altra associació de veïns.

Vosaltros heu fet molt de treball voluntari que excedia el vostre treball...

Ana Costa.– Sí, fora de les hores de treball.

Amparo Coscollá.– I seguim.

Ana Costa.– O siga, en les hores de treball... Seguim... ara no tant, no tant. No, perquè és que no n'hi havia...

Amparo Coscollá.– Sí, no tant.

Ana Costa.– Mira, el CEAM no existia, el centre de majors...

Amparo Coscollá.– És que no n'hi havien tants recursos.

Ana Costa.– No existia res ací. Saps? No recorde ara, però que Fernando ha sigut molt estimat per tots els veïns: per una associació, per l'atra, per la de majors... I vos podran contar moltes... Jo crec que fins a que va morir, tots els anys el dinar de despedida de curs que feia l'associació de dones l'invitaven a ell. I ell iba, sempre. Crec que sí, eh? A mi m'han contat coses les dones i coses ell també me contava. Sí, sí, sí. I en quant a lo de l'hepatitis i tal, que tu has preguntat abans i jo en ixe moment no he intervingut. A vore, és que la vacuna de la hepatitis no estava en el calendari vacunal **[35 min.]**, que és una vacuna molt efectiva. Vacunes hi han molt efectives, que no se mereixen discussió ni crítica; d'efectivitat dubtosa, atres que se venen igual però que no... Des del meu punt de vista les molt efectives, per lo que jo he revisat, són les que entren en el calendari vacunal. Però las que entren en el calendari vacunal hi havia temps en el que existien però no estaven en el calendari vacunal encara, que havien eixit ja les vacunes però no s'havien difós lo suficient. Quan jo vaig arribar al barri, que ja estava molt clar, o als dos anys o tres, que ja estava molt clar que la vacuna de l'hepatitis era eficaç i sense riscs importants; però que no entrava en el calendari i hi havia que pagar-la o fer una recepta i comprar-la i tal, pues vaig pensar... lo dic perquè pot ser t'han contat coses, però la meua versió que a lo millor és complementària és: jo vaig pensar que era una vacuna interessant i que caldria fer-la gratuïta almenys per a la gent del barri. Que jo mai he tingut una perspectiva més enllà del barri, perquè jo vaig arribar per a treballar ací i ja està. I vaig contactar segurament amb la gent... per una banda amb la gent de l'Associació, que només existia esta. Vaig contactar amb ellos a vore què podíem fer i vaig pensar jo també... Com que sí que podíem fer marcadors d'hepatitis i además és una malaltia de declaració obligatòria i tal, pues jo vaig a escomençar a estudiar intensivament i a declarar intensivament [risses]. Jo sé que es va diagnosticar molta hepatitis, però a lo millor era perquè no s'havia estudiat fins a ixe moment... No ho sé. O siga, el objectiu era: una vacuna que és segura i que no té riscs especials pues que se fera gratuïta per a la gent del barri, per als jóvens del barri.

Amparo Coscollá.– I en el any 97 s'escomençà ja a posar...

Ana Costa.– Després va entrar, després va entrar en el calendari vacunal. No entrava encara.

Amparo Coscollá.– En els xicons de 12 anys, que anàvem al col·le a posar-la. En el any 97.

Ana Costa.– No entrava, en ixe moment no entrava.

Amparo Coscollá.– No, els primers que se varen vacunar de la hepatitis són els que naixqueren... no, en el any 92. Els que naixqueren en el any... 80, que tenien 12 anys.

Ana Costa.– Més que una epidèmia, més que una epidèmia d'hepatitis, més que de moment molts casos, no, açò no, jo no ho recorde así. Va ser, jo lo vaig estudiar perquè en ixe moment existia una vacuna que no estava encara inclosa en les gratuïtes i vaig pensar "és interessant, vaig a constatar si realment...". Després vaig unir això a la informació sobre aigües residuals i això.

Clar, és lo que ens havia arribat a nosaltres.

Ana Costa.– Lo vaig unir... lo vaig unir com a argument per a animar a l'administració, saps?; però en realitat no sé si hi havia més hepatitis en este barri que en altres barris de València.

Amparo Coscollá.– No, va ser algo puntual, Ana. En las calles éstas que están antes de lo del Palmar de Troya, ahí había una fuente, vale? I de repent escomençà a eixir gent amb hepatitis. O siga que això serà lo que...

Ana Costa.– Açò serà lo que has sentit tu.

Amparo Coscollá.– Açò és lo que has sentit tu de les aigües residuales. Era una font. Vale?, era una font i escomençaren amb hepatitis, amb hepatitis... clar, tot el que anava a buscar aigua a ixa font... i entonces clar se va tancar i va ser pues un revuelo tot. No beure aigua d'ahí... Jo m'imagina que voldria...

Ana Costa.– Sí, a lo millor és açò lo que... però que no és lo mateix. L'estratègia...

Amparo Coscollá.– No, no és lo mateix.

Ana Costa.– O siga, la meua estratègia des del centre de salut per a la Conselleria no era parlar d'ixe brot, sinó parlar de que en este barri hi ha molta hepatitis [risses].

Amparo Coscollá.– Sí, ixe brot va ser després, prou després. Però bueno, com que teníem localitzà la zona i lo que trobàrem comú va ser –junt a Salut Pública– que era la font, la tancaren.

Ana Costa.– I que les inundacions del centre antic i d'este també al principi **[40 min.]**, però del centre antic que varen ser molt sonades, les inundacions... És que això passava en el barri cada volta que plovia molt, molt molt. No sé exactament el motiu, no sé si és que els canals de conducció dels desaigües residuals hi havia que canviar-los perquè eren antics... jo no sé el motiu, però que quan plovia molt s'enfangava tot i dels sanitaris rebrotava...

Amparo Coscollá.– Ixia l'aigua.

Ana Costa.– En les plantes baixes, moltes plantes baixes del barri i també del que era el centre de salut. I açò, que els primers informes que férem en el centre eren lligats a lo de la vacuna de l'hepatitis, continuàrem després fent informes, però açò no s'ha solucionat hasta fa molt poc temps. O siga que jo no sé...

Amparo Coscollá.– De totes maneres quan plou molt, Ana, continuen les viviendes i aquí, lo que passa és que ara ens cau de dalt.

Ana Costa.– No, és que no... açò que passava ja fa un temps que no està passant, però que envian de quant en quant camions... Tu no els has vist? Envian camions de l'ajuntament.

Amparo Coscollá.– Per a netejar les clavegueres.

Ana Costa.– Sí, aspiran coses de dins i tal. Però que varen tardar en decidir en fer això molt, molt, molt, perquè la última inundació sonà dels baixos va ser en este centre, de la planta baixa, en este centre.

El fet de que des d'Enfermeria hi haguera un projecte d'investigació lligat a la universitat... això era algo específic d'este barri?

Amparo Coscollá.– Sí, de l'hospital. Ja t'he dit que ací som docència des de fa molts anys dels enfermers del Clínic, en el tercer any. Entonces la gent que estava en l'assignatura d'Enfermeria Comunitària era gent molt motivada. Molt motivada. Entonces un puesto pa treballar millor que Natzaret... perquè era molt localitzat. És que ara s'ha obert, vale?, però és que antes era super localitzat, és que no se podia... molt delimitat, lo que és el urbanisme i entonces se treballava bé i més un barri... I per això ho feien ací. I perquè la gent estava molt motivada. I continuem tenint estudiants d'enfermeria.

I el tema de la medicina familiar i comunitària també és algo... no sé si molt peculiar d'ací.

Ana Costa.– La especialitat es diu... com es diu, Familiar i comunitària?

Amparo Coscollá.– Sí.

Ana Costa.– Una altra cosa és que li donen importància a la comunitat, però la especialitat...

Amparo Coscollá.– La especialitat dels metges és Medicina familiar i comunitària. En enfermeria fa poquet, farà quatre o cinc anys que existix l'especialitat d'Enfermeria familiar i comunitària, però n'hi ha molt poquetes places, entonces no n'hi han casi. Tu te presentes a fer la residència d'enfermeria però no la traus perquè són places comptaetes. I això seria super important perquè la motivació no és la mateixa, la gent que ve de l'hospital a la gent que se

presenta a ixa especialitat. A banda de que els especialistes en enfermeria [familiar i comunitària] saben un mogolló: d'investigació, de...; o siga, estan molt preparats.

Ara mateix existix un Consell de Salut?

Amparo Coscollá.– Sí, ara sí.

I com funciona?

Amparo Coscollá.– Pues se junten... ahí és que jo ja m'ho deixí, i ara està la treballadora social, el coordinador del centro i de associacions. I se reunixen pues... antes era mensual, ara ja cada volta se va allargant més.

Ana Costa.– El COVID... amb el COVID se va desconvocar i jo crec que encara no s'han reunit, crec que no s'han reunit.

Amparo Coscollá.– Clar, és que ha canviat molt la situació. Ha canviat molt la situació.

Bueno, heu col·laborat molt amb Serveis Socials m'imagina, no? A banda del vostre treball de consulta...

Amparo Coscollá.– Sí, és que mosatros tenim una treballadora social en el centre, val? I entonces tu quan vas a les cases i detectes –o ací, però te dic enfermeria més a les cases– i detectes un problema social: una abueleta que està sola, que no pot fer-se... Enseguida ho comuniqués a la treballadora social o parles, crides al fill: "escolta, això..." **[45 min.]**

Ana Costa.– Que quan arribàrem tampoc n'hi havia treballadora social. I ho fèiem mosatros, però ja fa molts anys.

Amparo Coscollá.– Saps què passa?, que és que enfermeria... enfermeria és com si fora un poquet lo que és l'assignatura d'Enfermeria... com si fóra un poquet de cada cosa, saps? I en Familiar passa tamé igual: un poquet de trauma, un poquet de digestiu, un poquet de... de totes les especialitats.

Ana Costa.– Però les tares de treball social, com no hi havia, les fèiem, però ara mosatros no, i la treballadora social...

Amparo Coscollá.– Però mosatros ara continuem detectant-lo, Ana.

Ana Costa.– La treballadora social va arribar a la volta que tu?

Amparo Coscollá.– Detectant-lo. No, va arribar després.

Ana Costa.– Abans de vindre ací va arribar, en el últim centre ja tenien els últims anys, no?

Amparo Coscollá.– Sí.

Ana Costa.– I la qüestió és ixa, que si detectes algo que pot tindre un risc social lo comuniqués a la treballadora social.

Amparo Coscollá.– Enseguida ho comuniqués.

Ana Costa.– I ella és la que es posa en contacte amb el centre social de l'ajuntament, amb les associacions de veïns o amb lo que siga. O la que fa el seguiment visitant al domicili a les persones o també en els col·les es posa en contacte amb professors per absentisme escolar i coses d'estes. Nosaltres lo canalitzem des de que tenim treballadora social a través de la treballadora social.

És un concepte de salut super ample i super bonic, mare meua.

Ana Costa.– Sí.

Amparo Coscollá.– Era més bonic que ara. Era molt més bonic que ara.

Açò és Zona Bàsica de salut, teniu algun centre auxiliar?

Amparo Coscollá.– Sí, la Punta. A mitat de l'horta. En Jesús Morante i Borràs. La població allí és molt major, però ja queden poca gent. Però se desplaceu hasta allí a fer extraccions, a fer consulta d'enfermeria...

Ana Costa.– Cures.

Amparo Coscollá.– ... i consulta metja.

Volíem preguntar-vos un poquet tamé pel tema del coronavirus, com s'ha viscut ací.

Ana Costa.– Ací bé.

Amparo Coscollá.– Va ser horrible.

Ana Costa.– Horrible?

Amparo Coscollá.– Yo me acuerdo de al principio...

Ana Costa.– Ha castigado mucho menos a este barrio que a otros barrios el coronavirus.

Amparo Coscollá.– No, no, pero lo digo vivido por nosotros.

Ana Costa.– Ah.

Amparo Coscollá.– O sea, a las ocho de la mañana reunión y tal tal tal, a las dos volvíamos a reunir y lo que nos habían dicho a las ocho de la mañana ya no servía para nada. Era nuevo. Al día siguiente... era ¡un estrés! Claro, és que ningú tenía ni idea de res. Ana, yo me lo pasé fatal, y no era miedo. O sea, no era miedo a lo desconocido. Es que yo necesito organizarme y eso de que a las ocho de la mañana teníamos una reunión, a las dos y media otra y no te servía lo anterior porque iban saliendo cosas nuevas y iban cambiando, los protocolos. Y continuamente. Y desmonta el centro y súbelo arriba y deja espacio...

Ana Costa.– Bueno, tú hablas no del coronavirus sino de los problemas de organización del centro.

Amparo Coscollá.– Lo que ha supuesto para las...

Ana Costa.– De las directrices que nos llegaban.

Amparo Coscollá.– No, lo que ha supuesto para mí.

Ana Costa.– Que eran contradictorias a veces.

Amparo Coscollá.– ¿Y qué ha quedado ahora? A ver, yo encuentro una gran diferencia de los pacientes ahora, después del COVID, que antes de lo del COVID.

Ana Costa.– ¿Encuentras?

Amparo Coscollá.– Mucho.

Ana Costa.– Yo no. A ver, a mí del COVID lo que me ha marcado...

Amparo Coscollá.– Bueno, o son las nuevas tecnologías, que todos tienen prisa. Todos tienen prisa y tiene que ser hoy y ya en este momento.

Ana Costa.– Yo no lo he tenido así. Yo hasta la semana pasada, que es cuando dejé de venir, no lo he tenido así con mis pacientes ni mucho menos.

Amparo Coscollá.– Es porque tenéis muy buen filtro para los médicos, pero en enfermería todo pasa ahí bajo. Y así como antes "por favor, espere un momento que estoy atendiendo a una persona", ahora no. Ahora es ya, ya, ya, y déjate a esa persona. Y no tenemos filtro como vosotros.

Ana Costa.– ¿Pero no será que no tenéis buena organización en enfermería? Yo...

Amparo Coscollá.– No, es el filtro. Ana, es el filtro.

Ana Costa.– Yo el COVID lo he vivido como problema desconocido infeccioso y a ver qué puedo hacer para proteger a mis pacientes y para que la comunidad se afecte lo menos posible. Entonces, lo que he visto es que yo he tenido buena accesibilidad a mis pacientes porque antes no me dejaban... antes, hace muchos años, antes de venir a este centro de salud, ya quise yo disponer de un teléfono institucional para hacer seguimiento, para que me pudieran localizar a distintas horas los pacientes... **[50 min.]** Siempre me lo negaron. Pero ahora resulta que, por un lado, no querían que vinieras y, por otro lado, no pueden desproteger a los pacientes –los que toman decisiones–, va y resulta que nos dejaron que llamáramos por teléfono. Entonces, yo he tenido muy buena accesibilidad porque he llamado cuando he querido a mis pacientes. Ellos han tenido... han empeorado mucho en accesibilidad y no sólo en este centro sino en todos los centros de València. Lo sé por mis vecinos, de donde vivo, etcétera, etcétera, mis amigos... Muy poca accesibilidad. Y seguramente ha sido porque nos han dejado llamar, no sólo nos han dejado llamar, sino que nos han dado instrucciones para que llamáramos y que no dejáramos que vinieran aquí, pero no han ampliado las centralitas. Es decir, si este centro de salud tiene dos líneas telefónicas, ha seguido teniendo dos líneas telefónicas, con la misma potencia de contrato, etcétera, etcétera, y esas líneas telefónicas que antes usaban los pacientes para ponerse en contacto con nosotros, ahora las colapsamos nosotros. Desde las ocho que entramos hasta las dos y media o las tres que nos vamos. Entonces ellos llaman y siempre comunica, comunica, comunica... No ponen advertencia encima... es decir, no hace "bip bip bip" [so de línea ocupada], sino "ring... ring... ring..." como que nosotros no lo cogemos.

Amparo Coscollá.– "Es que no lo cogen"...

Ana Costa.– Entonces, yo les pedí varias veces a dirección que a la tercera o la cuarta vez que hiciera "ring" que dijera "las líneas están colapsadas", pero se ve que eso da mala imagen. Porque es que lo pusieron, tenemos acreditación ISO en este centro de salud, eh?, tenemos acreditación ISO. Entonces tengo cierto privilegio –tenía, porque era la responsable de calidad–, tenía cierto privilegio para pedir cosas que si son factibles se hagan. Pues por ejemplo esto lo hicieron, no lo ponían al tercer ring o al cuarto, sino al décimo o duodécimo... al décimo o... porque yo he llamado a veces y lo he probado, y entonces la gente a lo mejor se cansaba y colgaba antes... y de vez en cuando lo quitaban y ya ni siquiera al décimo. Porque se ve que da mala imagen, da mala imagen de los jefes el hecho de que las líneas estén colapsadas, sin embargo, si hace "ring" y nadie lo coge la mala imagen es nuestra. El problema no es de ellos. Yo me enfadaba mucho con este detalle en concreto, ¿no? Porque además me parece que es peligroso que los ciudadanos no tengan accesibilidad. O sea, para mí es una comodidad, me quedo muy tranquila porque les llamo y me cogen el teléfono. Y me dejan hacerlo, que antes me lo tenían prohibido. O ha sido una tranquilidad, porque cuando yo estaba preocupada por algo podía llamarle y decirle "¿cómo está usted?... no sé qué, tal". Para ellos... ha sido una maldición, ha sido una pesadilla creo yo. Y les ha empeorado más la salud saber que ni se podían acercar ni podían contactar con sus médicos, Dios mío. No sólo en este barrio, sino en otros. Ahora, como es... y en otros peor que en este creo yo. En otros, desde mi punto...; por lo que he hablado con amigos y con vecinos de escalera. Entonces... Porque esto, como es un barrio pequeño, como ha dicho Amparo antes, es un barrio pequeño y todos nos conocemos... entonces, cuando un vecino se te quejaba, primero por teléfono y luego cuando venían aquí, cuando se te quejaba pues tú sí que le podías decir y se corre la voz, y es un barrio pequeño, tú sí que le podías decir "mire, tranquilícese, no es que no cojamos el teléfono, no es que no lo cojamos, es que las líneas están colapsadas. Están colapsadas porque somos seis médicos, seis enfermeras y dos pediatras, que estamos continuamente llamando por teléfono y antes no lo hacíamos. Antes estaban las dos líneas sólo para ustedes". Es que es de cajón, pero lo han hecho en toda València, no sólo aquí. No sé en otras ciudades, pero es un escándalo. Entonces,

yo le decía "no se preocupe, mire, ya que hemos hablado pues haremos el seguimiento..." Los cuatro meses que no se podía acceder no se podía acceder, pero luego ya que dijeron "que no vengan todavía", pero aquí sí que les dijimos que podían venir si querían.

Amparo Coscollá.– Mosatros és que anàvem... en vez de vindre ells anàvem a les cases a fer el Sintrom, a fer les PCRs... vestint-te a mitat del carrer... però a mitat del carrer...

Ana Costa.– Pero cuando pasaron esos cuatro meses que no dejaban todavía entrar les dejamos entrar. Sólo que les decíamos "tenga en cuenta que si usted viene, como es un centro sanitario, igual tiene más concentración de virus en el centro que en su casa, pero si quiere venir, venga" y tal. Y sí que empezaron a venir. La gente se iba pasando la voz. Yo creo que ha habido menos COVID en este barrio que en otros no porque el centro de salud sea mejor que otros, es lo que yo creo. La relación con los pacientes sí que es mejor que en otros centros, pero el COVID yo creo que ha sido por las características del barrio. A ver, es un barrio al que no se va, digamos [55 min.], vienen los que viven aquí, pero no se va al cine, no se va al centro comercial, no se va a conciertos... O sea, no hay mezcla de gente de este barrio con otros. Entonces, en una época de epidemia es mucho menos el riesgo de contacto o de transmisión porque son siempre las mismas. Y si a eso unes que la humedad ambiental es bastante alta, que eso ha favorecido... Ha dificultado un poco la difusión del COVID, el grado de humedad ambiental. Este es uno de los barrios más húmedos de València. De hecho, cuando anochece se hacen vahos en todos los cristales, en invierno por la mañana incluso hay escarcha en los cristales de los coches, tal. Estamos... València es más baja que el nivel del mar. València, la ciudad de València. Y esto es un barrio de la orilla del mar, o sea que este barrio está más bajo que el nivel del mar. Cuando anochece se humedece mucho. O sea, toda València es húmeda, pero esto es más húmedo que el centro de València, porque el centro de València está más alto. Entonces yo creo que el perfil de características ambientales del barrio y de características sociales del barrio, que es un barrio aislado, que no tiene cines, que no tiene salas de concierto, no tiene exposiciones de pintura, no tiene universidad... ha hecho que se salvaguardaran los vecinos de este barrio. Ha habido infecciones, pero ha habido menos tasas en los momentos graves. Casi que este verano yo he visto más que el verano pasado. Este verano en lo poco que... Pero claro, este año hemos alcanzado ya la inmunidad de grupo, que se alcanza con el paso del tiempo con vacunas o sin vacunas, porque la gripe del 18 duró tres años y no había vacunas. Este es el tercer año y ya se ha alcanzado inmunidad de grupo porque la gente ha tenido contacto con el virus, aunque no lo haya tenido con la vacuna, directa o indirectamente. Y cada vez se responde mejor, hay más hábito de fabricar anticuerpos y el virus lo tiene más difícil para pasar de persona a persona porque muchas ya lo frenan.

Amparo Coscollá.– ¿Sabes lo que pasa? Ana, es que van a cerrar el centro y no quiero quedarnos encerrados.

Ana Costa.– Ostras, a las tres se cierra [risses].

Bueno, moltíssimes gràcies!

Ana Costa.– A vosatros per interessar-vos pel Centre de salut.

Amparo Coscollá.– Bueno, és un barri estupendo, estupendo. Jo he treballat molt a gust i estic treballant molt a gust.

Fotografies

Incloem algunes fotografies que formen part de l'arxiu de l'Associació i que hem ensenyat a les entrevistes. Baix de cada imatge teniu un xicotet comentari. Totes estes imatges estan contextualitzades en [La lluita per la salut integral al barri II: segona dècada: 1986-1995](#).

*

Darrere: Fernando Moráis (metge), Pedro (? en este cas tenen dubtes), Carmen Martorell (infermera), Magdalena Nogueroles (pediatra), Amparo Albert (infermera). En esta foto, Amparo Albert és la més antiga de l'equip. Ana ens conta que quan ella va arribar Amparo ja estava, fins i tot abans que es passara de ser ambulatori a ser centre de salut. Davant: Merche, Ana Costa i Pepe Sanfèlix (metge i en eixe moment coordinador).

Sala d'espera del Centre de Salut quan estava al carrer del Parc. La foto correspon als anys anteriors a l'ampliació de 1989, quan els problemes d'espai eren especialment greus. Es pot aprofundir en els detalls en: [La lluita per la salut integral II: segona dècada \(1986-1995\)](#). Amparo ens explica que tenien una única consulta (d'infermeria) per a tot i que les glucèmies (el control del sucre) es feien en la zona de pediatria, darrere d'un *parabán*.

En el mateix centre, pacients i treballadors, suposem que gestionant cites o altres qüestions administratives. Darrere de l'escriptori del fons, amb trage de jaqueta fosc està Manolo, el zelador del centre.

Ana Costa de nou. En esta ocasió prenent la tensió arterial a una pacient.

Magdalena Nogueroles (pediatra). La primera pediatra que n'hi hagué en el centre quan ja era Centre de Salut.

Les obres d'ampliació de 1989. Centre de Salut del Carrer del Parc.

*